

Lapsen matkalla puhujasta lukijaksi mukana kulkee ilo ja tuki
POMM1083 Suomen kielen ja kirjallisuuden pedagogiikka
KT, dosentti, Sirpa Eskelä-Haapanen

Kielen kehitys...

- ei ole passiivinen tapahtuma.
- on tapahtuma, jossa lapsi kognitiivisen kehitystasonsa mahdollistamissa rajoissa valikoi kuulemaansa kieltä ja pyrkii sitä aktiivisesti muokkaamaan.

Muista: Jaetun
lukukokemuksen
merkitys.
(Sénéchal & LeFevre, 2002)

Lukutaidon kehitys, 1/2

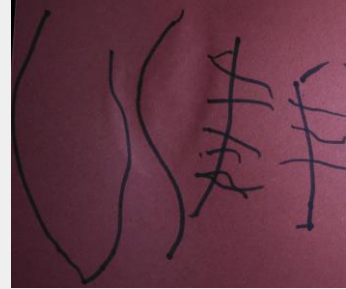
(kehitys varhaislapsuudessa)

LOGOGRAFINEN/ESI-ALFABEETTINEN VAIHE:

- ❑ **Lukeminen:** Lapsi **lukee** sanat visuaalisina kokonaisuuksina. Oppii yksittäisten kirjainten muotoja ja kirjainten nimiä.
 - / Lapsi "lukee" kirjoja. Tunnistaa ympäristönsä sanoja ja logoja.
- ❑ **Kirjoittaminen:** Lapsen kirjoitus muistuttaa hyvin vähän oikeaa kirjoitusta, mutta hän on oivaltanut mitä kirjoittamisella tarkoitetaan.
 - / Lapsi kirjoittaa kirjaimia tai numeroita ja kirjaimia muistuttavia merkkejä.

OSITTAISALFABEETTINEN VAIHE:

- ❑ **Lukeminen:** Lapsi oppii kirjain-ääne -vastaavuuksia, yleensä sanojen alku- ja loppuäänteitä. Hän voi tunnistaa tällä perusteella sanoja (arvailu).
 - / Lapsi tunnistaa joitakin sanoja ulkomuistista esim. alkukirjaimen perusteella (vrt. edellä).
- ❑ **Kirjoittaminen:** Lapsi käyttää kirjoittaessaan vain muutamia sanaan kuuluvia kirjaimia, yleensä konsonantteja.
 - / Lapsi kirjoittaa sanoja käyttäen hyväkseen sanan alku- ja loppukirjainta sekä konsonantteja.

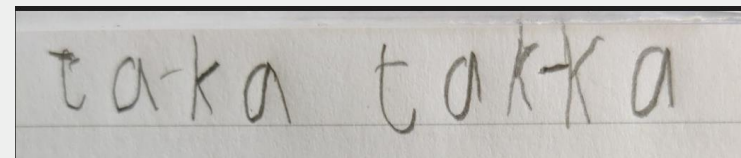
Lukutaidon kehitys, 2/2

Varsinainen lukutaito kehittyy viimeistään koulussa – Lukeminen ja kirjoittaminen kulkevat käsi kädessä

ALFABEETTINEN VAIHE:

- ❑ **Lukeminen:** Lapsi käyttää kirjain-äännä -vastaavuutta lukiessaan. Hän pystyy muuttamaan puheeksi lähes mitä tahansa outoja sanoja. Lukemissujuvuus kehittyy harjoituksen myötä.
- ❑ **Kirjoittaminen:** Kirjoittaessaan lapsi saattaa tehdä virheitä äänteen keston kohdalla sekä äng-äänteen yhteydessä.

ORTOGRAFINEN VAHVISTUMISEN VAIHE:

- ❑ Lapsi hahmottaa lukiessaan kokonaisuuksia, tavuja, sanojen alkuja, liitteitä. Lyhyiden ja tuttujen sanojen sanavarasto kasvaa ja sanojen tunnistaminen nopeutuu.
 - / Lapsi käyttää sujuvasti hyväkseen sekä sanojen visuaalista hahmottamista että outojen sanojen kanssa sanan kokoamista äänneistä.

ORTOGRAFINEN AUTOMATISOITUMISEN VAIHE:

- ❑ **Lukeminen:** Lapsi lukee sanat käyttäen hyväksi sekä visuaalisia vihjeitä että osaa tarvittaessa käyttää kirjain-äännä -vastaavuutta. Lukutaito kehittyy yhä sujuvammaksi harjoittelun myötä.
- ❑ **Kirjoittaminen:** Lapsi kirjoittaa sanoja yhdistelemällä kuulohavaintonsa ja näköhavaintonsa sanasta. Lapsen kirjoitus muuttuu sujuvammaksi. Hän käyttää kirjoittaessaan oikeinkirjoitussääntöjä.

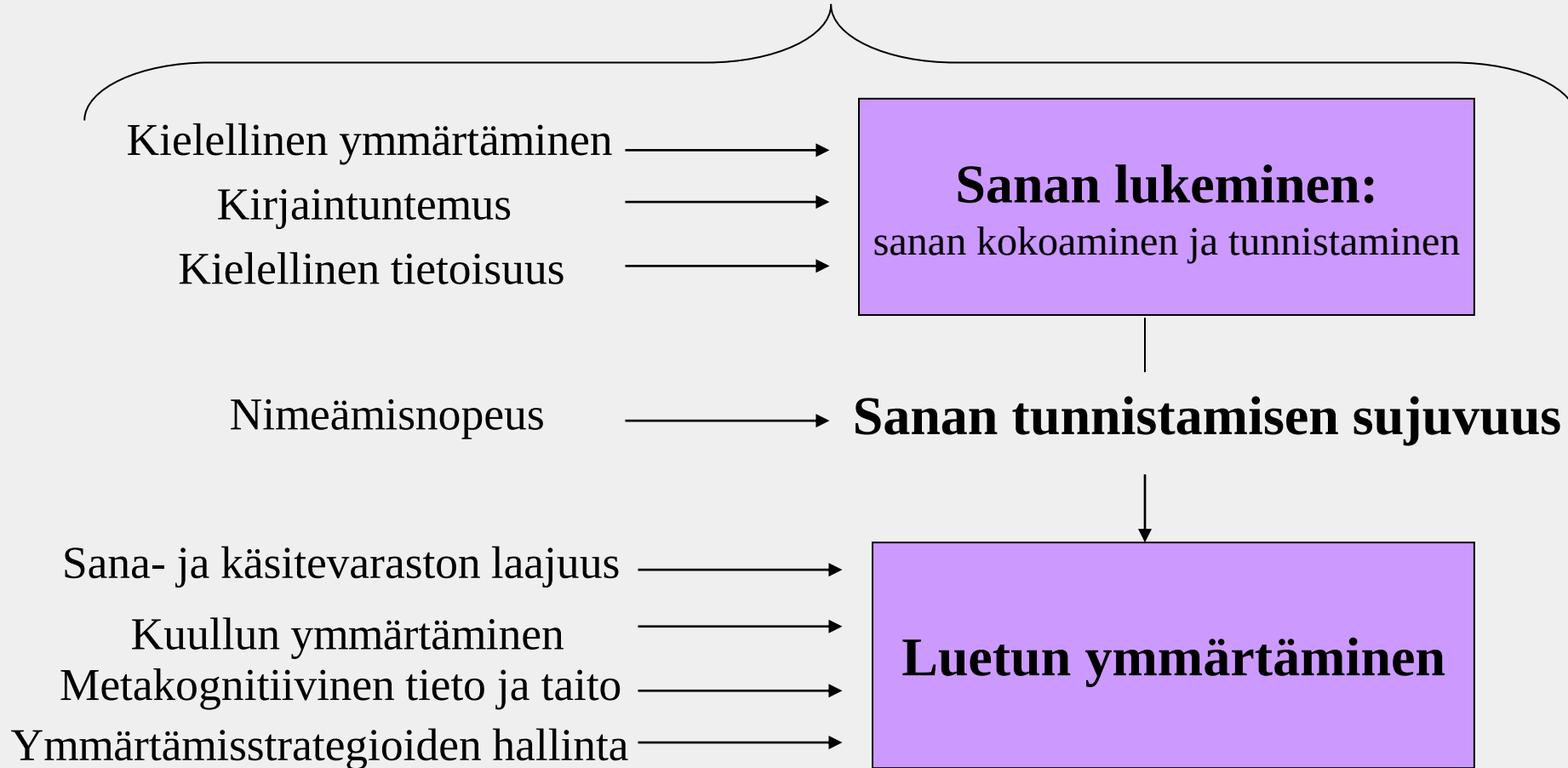
HAASTEENA SUURI VARIAATIO LASTEN TAIDOISSA

Lukutaidon kehityksen keskeisiä ennustajia

Lerkkanen, 2010

Kodin lukutottumukset ja lapsen oma motivaatio

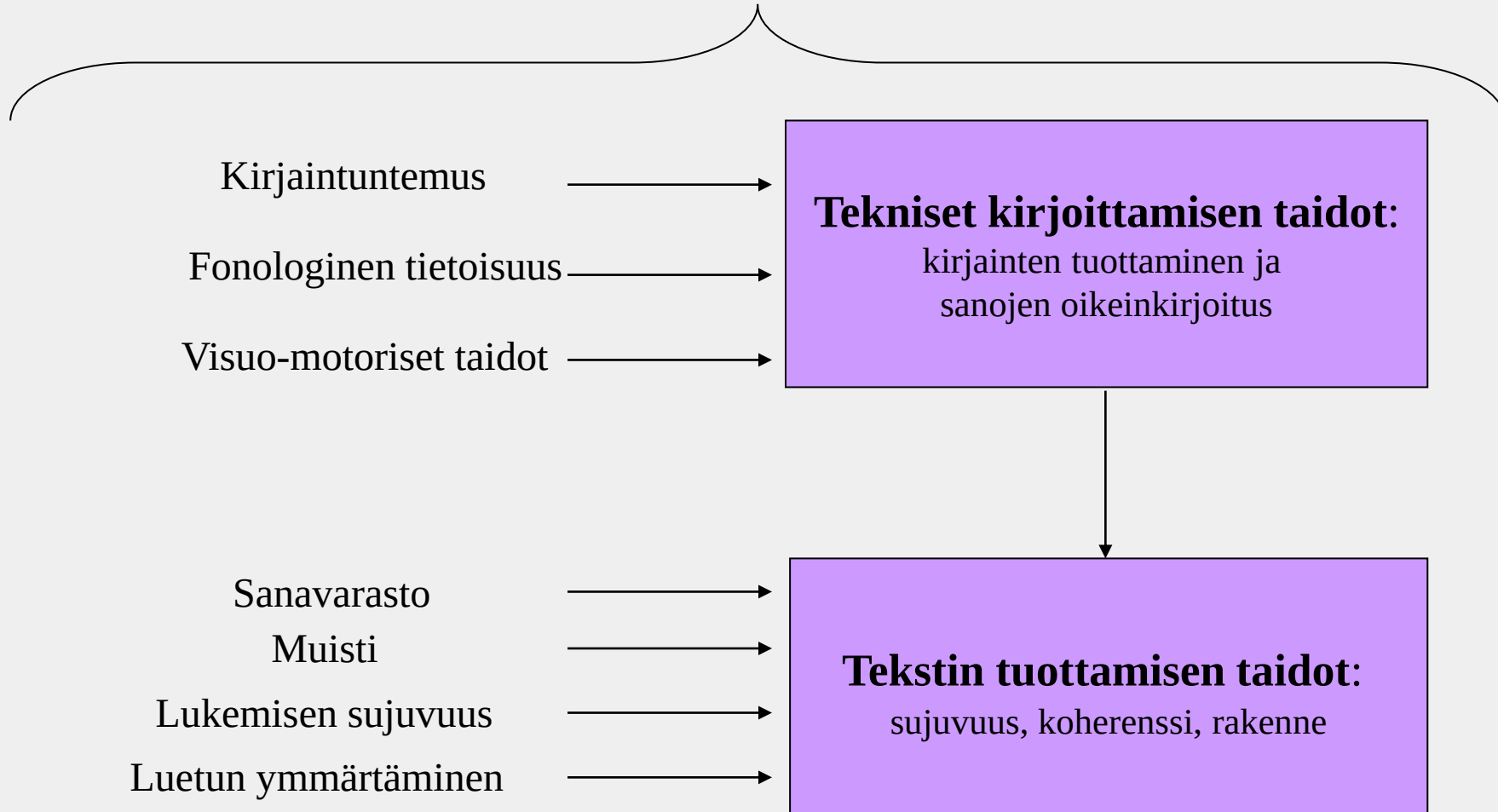

Kirjoitustaidon kehityksen keskeisiä ennustajia

Lerkkanen, 2010

Kodin lukutottumukset ja lapsen oma motivaatio

Esikouluikäinen kielen käyttäjänä

- Pikku hiljaa noin kuusivuotias lapsi:
 - / 1. kykenee pitämään useamman asian mielessään
 - / 2. tuottamaan kieliopillisesti suhteellisen oikeita lauseita kiinnittäen huomiota kielen rakenteisiin ja taivutuspäätteisiin.
- Hän korjaa omaa puhettaan ja osaa muokata sitä kulloisenkin tilanteen mukaan – kielenkäytön tilannetaajuisuus
- Hän ymmärtää myös sanojen monimerkityksellisyyttä.
- Nämä kaikki taidot auttavat lasta toimimaan ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa yhä monipuolisemmin.
- Lapsen puheen kehitys jatkuu siltaa pitkin kohti kirjoitettua kieltä ympäristöltä saadun palautteen, ohjauksen ja havaintojen tukemana, kuitenkin hieman eri reittejä käyttäen.

— Vrt. oppijaminäkuva (esim. Pesu, 2017)

Esikoululaisella ja ekaluokkalaisella on vahva tahtotila oppia lukemaan.

(Vrt. Eskelä-Haapanen, ym., 2017.)

- Silta puhutusta kielestä kirjoitettuun kieleen
 - ”Kielellinen tietoisuus on sitä, että lapsi kykenee kohdistamaan huomionsa sanan merkityksestä sen vaikeasti tavoitettavaan muotoon...” (Tornéus, 1991)
 - Lapsi:
 - / ymmärtää puhutun ja kirjoitetun kielen yhteyden
 - / huomio siirtyy kielen merkityksestä kielen muotoon ja rakenteisiin: puheen voi jakaa pienempiin osiin
 - / pystyy käsittelemään kielen yksiköitä mielikuvatasolla
 - / kielellä tietoisesti hassuttelu
 - / Tuntee käsitteet: kirjain, äänne, tavu, sana, lause
- kielellisen tietoisuuden ja lukutaidon välillä on vahva yhteys (Eskelä-Haapanen, 2003; Lerkkanen, 2006)

Kielellisen tietoisuuden harjoituksia

- Sisältyy jokaiseen kirjaimen opettelemisen tuntiin/tuokioon (erityisesti fonologinen prosessointi). Jatkuu edelleen lukemaan ja kirjoittamaan opettamisen harjoittelussa.
- Voi ottaa tukemaan myöhempää tarkkaa kirjoittamisen harjoittelua.
- Voi olla oppituntiin virittävä hetki myöhemmillä luokilla.
- Oiva sisältö tukitunteihin: ennakkotukiopetus, samanaikaistuki ja ns. 'korjaava tuki'
- Alkuääanne – loppuääanne, kuuluuko keskellä? Miten paljon?
- Etsitään luokasta/ympäristöstä/tekstistä/kuvasta tietyllä äänteellä alkavia sanoja
- Laiva on lastattu
- Onko lyhyt vai pitkä äänne (havainnollista)
- Sanan taputtaminen tavuiksi
- Tavuista sanan muodostaminen (tukena kuva- tai tavupohjat)
- Tavuketju ta-lo > lo-ma > ma-to (sanaketju)
- Tavupelit: muistipeli, domino, tavubingo
- Tavuhassuttelut, sanahassuttelut, pseudonyymit
- Aakkoslaulut ja lorut; esim. Sutsisatsaa, jne. – hyödynnä aapisten lauluja
- Nimien luokittelu alkukirjaimen (loppukirjaimen, muiden kirjaimien) mukaan; nimikortit
- Pitkät ja lyhyet sanat: miten sen voi tietää?
- Yhdyssanat; etsi sanallesi pari, että siitä muodostuu yksi sana

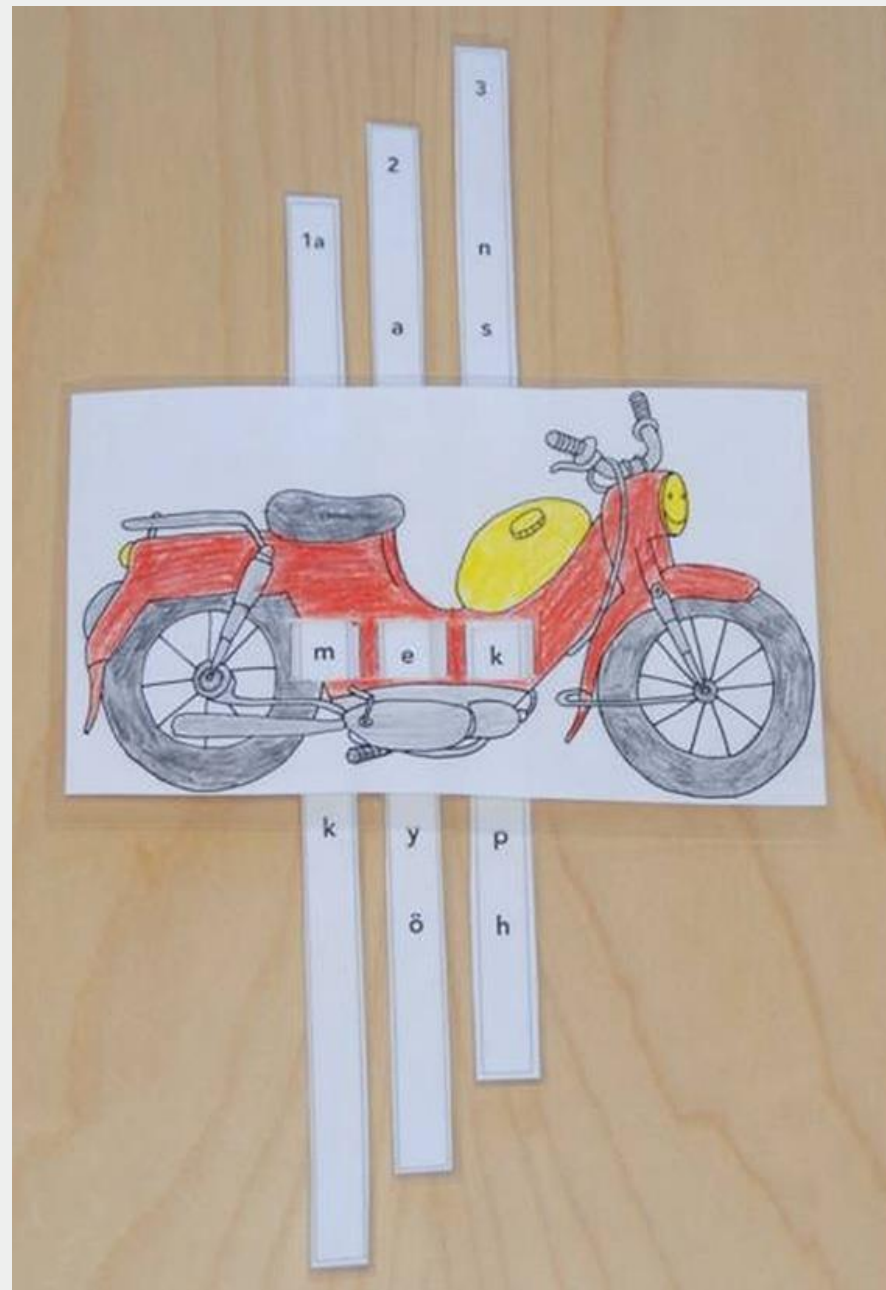

Jatkuu...

- Riimittely (avoin, suljettu)
- Ala- ja yläkäsitteet, esim. lelut – yleis- ja erisnimet (hyvä näiden opettamisessa)
- Sanojen erottaminen virkkeistä/lauseista, kuinka monta sanaa? Sanotaan sana kerrallaan. Laskemista voi helpottaa sormin, rakennuspalikoilla, jne.
- Lauseen jakaminen sanoiksi ja uudelleen yhdistäminen
- Poistetaan yksi lauseen sana, mitä tapahtuu? Havainnollista.
- Poistetaan sanan yksi tavu, mitä tapahtuu? Havainnollista.
- Lisätään lauseeseen sanoja – mitä tapahtuu? Ajattelu sisällön kautta.
- Täydennetään lausetta (pari – ryhmätyöskentely), tehdään virkkeeksi.
- Tehdään kuvista/luokasta/ympäristöstä/harrastuksesta lauseita (pari/ryhmä)
- Sanat sekaisin - tee niistä lause / virke
- Kuvan ja tekstin yhdistäminen
- Kapteeni käskee
- Kuka on ystäväni? - selvitä kysymällä
- Ketjutarina ryhmätyönä (Käydään lävitse. Aiheena vaikkapa 'syksy'.
- Erilaisissa tilanteissa puhuminen: puhelin, kauppa, pyydetään lupaa... Kaiken kaikkiaan dialogiharjoitukset (ks. Eskelä-Haapanen, ym., 2015)

Esimerkki tavuhissistä

Lapset voivat askarrella omanalaisensa tavuhissin. Hississä voi aluksi olla paikka vain kaksikirjaimiselle tavulle. Lapset voivat tehdä esimerkiksi paritehtäviä: tavuja luetaan, kirjoitetaan, keksitään sanoja, etsitään luokan esineistä, kuvista, ym.

Lukeminen lapsen kehityksessä

- Noin puolet lapsista osaa lukea kouluun tullessaan (peruslukutaidon tekninen osuus: kirjainten yhdistäminen äänteisiin ja kokonaisten sanojen kokoaminen)
- Lapsen 'lukijamatka' on alkanut jo sylistä (vrt. Heikkilä-Halttunen & Ekebom, 2018)
- Suurin osa oppii dekodauksen jouluun mennessä
- Ennen kouluikää lukemaan oppineet ovat hyvin eritasoisia lukijoita: pitkälle edenneet lukijat, juuri lukemaan oppineet, lukutaitoa lähenevät oppilaat... → **haaste**
- N. 80% lapsista oppii lukutaidon helposti
- N. 6% lapsista kohtaa erittäin haastavia vaikeuksia
- Suomen kielessä säännönmukainen kirjain-äänne -vastaavuus ja suhteellisen helppo tavurakenne auttaa dekodausprosessia (vrt. esim. englantia; Seymour, ym., 2003).

Mitä taitoja tarvitaan?

Dekoodaus

Na-vi-gaat-to-ris-ta ei o-le mi-tään hyö-ty-ä,

jos ei mat-kus-te-ta.

**Muun muassa:
tekninen lukutaito
sanaston hallinta
muisti
luetun
ymmärtäminen
motivaatio**

Mallintaminen:

Opettaja mallintaa
sujuvaa lukemista
lukemalla
paljon ääneen ja
keskustelemalla lasten
kanssa tekstin
tulkintatavoista.

**Ensimmäisen luokan eritasoiset lukijat, jotka
kaikki tarvitsevat opettajansa tukea,
motivointia ja innostusta.**

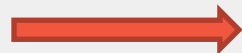
Tuettu ääneen lukeminen:

- harjoittelu yksin
- kuoroluku
- parilukeminen
- kaikuluenta
- nauhoitettu lukeminen
- toistoluenta
- minuuttilukeminen

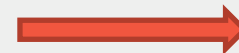
Oppilas lukee itsenäisesti

Sanojen tarkka ja nopea
tunnistaminen sekä luetun
oikeaa rytmittämistä,
tauottamista
merkityksellisiksi ja
järkeviksi kokonaisiksi
lauseiksi
(Rasinski 1999)

**Aloitteleva
lukija**

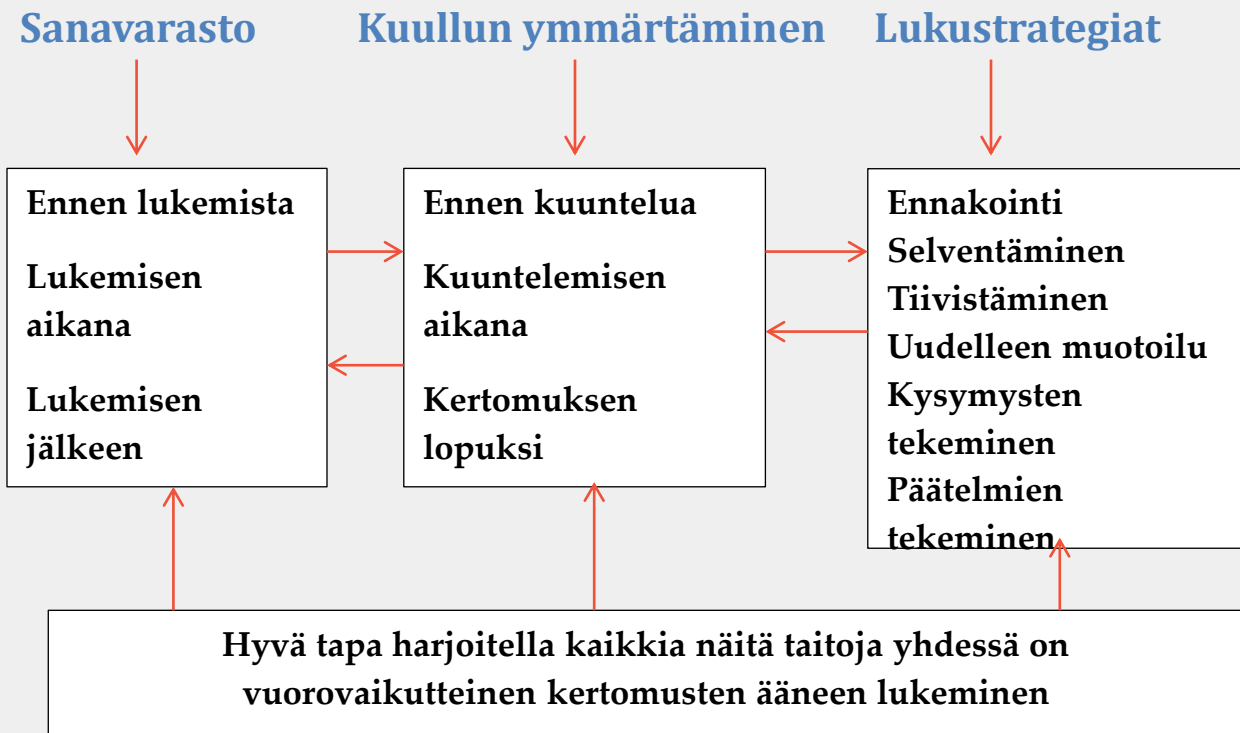
**Harjoitteleva
lukija**

**Sujuva
lukija**

Luetun ymmärtämisen tukeminen

Opettajan merkitys korostuu:
motivoi, innosta, osallista, käytä
erityyppisiä tehtäviä ja tekstejä

Miten eri menetelmät tukevat suomen kielen luonnetta?

Synteettinen perusta	Analyyttinen perusta
Kirjaintavausmenetelmä: <i>kirjain-tavu-sana</i>	
Äännetavausmenetelmä: <i>ääanne-tavu-sana</i>	Kokosanamenetelmä: <i>sana-tavu-kirjain</i>
Liukumismenetelmä: <i>tavu-sana</i>	Domanin menetelmä: <i>sana-lause-teksti-aakkoset</i>
Oivallusmenetelmä: <i>ääanne-tavudrilli-sana</i>	Lausemenetelmä: <i>lause-sana</i>
KÄTS-menetelmä (Kirjain Äänne Tavu Sana): <i>kirjain-äännevastaavuus-tavu-sana</i> HUOM! Puhutaan myös sekamenetelmästä, sillä on paljonanalyyttisiä elementtejä mukana.	LPP-menetelmä: (Lukemaan Puheen Perusteella): <i>keskustelu-tekstisanelu-laborointi-uudelleen lukeminen-jälkikäsitteily</i>
Erityisopetuksen menetelmiä	
CID-assosiaatiomenetelmä yhdistettynä KPL-menetelmään (Kuuntelen Puhun Luen): <i>kirjain-äännevastaavuus-tavu-sana, jonka rinnalla kokonaissanahahmot-lause</i>	

Menetelmästä riippumatta...

1. Ole itse innostunut ja toimi johdonmukaisesti valitsemallasi tavalla.
2. Huomioi lasten taidot sekä yksilölliset tarpeet ja eriytä harjoittelua.
3. Keskustele vanhempien kanssa lukemaan ja kirjoittamaan opettamisen prosessista. Osallista heidät mukaan toimintaan. Esimerkiksi lukuviikko/lukudiplomin suoritusten seuranta/jaetut lukukokemukset
4. Pidä luokkaympäristö kielellisesti virikkeisenä lukemiselle ja kirjoittamiselle.
5. Pidä kielellisen tietoisuuden harjoituksia mukana pitkään.
6. Opetta kirjain-äännevastaavuuden ja tavujen käyttö lukemisen ja kirjoittamisen yhteydessä.
7. Pidä alusta saakka mukana kuullun ja luetun ymmärtämisen harjoituksia.
8. Käytä vuorovaikutteisia ja osallistavia työtapoja sekä tekstejä, joilla on merkitystä lapsille.
9. Ole herkkänä erityistä tukea tarvitsevien lasten varhaisessa tunnistamisessa ja takaa tuen saaminen ja tarjoaminen.
10. Kiinnitä huomiota motivaation säilyttämiseen kaikkien lasten kohdalla.

Luku- ja kirjoitustaidon opetus alkuopetuksessa

- 7 tuntia viikossa
- ”Viikko-ohjelma”
 - / Tuttu rakenne ja ennakoitavuus helpottaa lasten työskentelyä.
 - / Aapisiin ”sisään rakennettu”.
- Kehittyvät taidot luonteeltaan erilaisia – harjoitellaan monipuolisesti:
 - / kielellinen herättely, hoksauttaminen (vrt. lapsilähtöisyys), huomion suuntaaminen, motivaation ylläpitäminen
 - / teknistä ja paljon toistoja sisältävää
 - / liitetään heti alusta kontekstiin → opitun taidon käytettävyys
 - Luku- ja kirjoitustaidon kehitykset tukevat toisiaan.
 - / tuetaan kuullun ja luetun ymmärtämisen taitojen kehittymistä
- Joustavat ryhmittelyt taitotason mukaan – huomioi opetusjärjestelyt ryhmittelyä mahdollistavina
- Oppilaiden taidot kehittyvät nopeasti etenkin ensimmäisen kouluvuoden aikana → opetuksen painopisteen siirtyminen.
 - / Eri vaiheissa olevien oppilaiden taidon seuraaminen ja tukeminen.
 - Esim. järjestä joka viikko aikaa luetuttaa kutakin lasta yksikseen, mukauta opetusta joustavasti.
 - Havainnoi, dokumentoi (vrt. Alasuutari, ym., 2023)

Kouluviikko lukemaan oppimisen ja opettamisen alkuvaiheessa

- / Maanantai: Uuteen kirjaimeen johdattelu, motivointi, hoksauttaminen, lapsilähtöisyys, leikki, monipuolinen ja – materiaallinen harjoittelu, taitotasoryhmät, pienryhmät, yhdistely aiemmin opittuun
- / Tiistai: Kirjain-äänne-/äänne-kirjainvastaavuus, monipuolinen harjoittelu, toistot, yhdistely aiemmin opittuun
- / Keskiviikko: Lukemisen harjoittelu monipuolisesti, erilaisia omantasoisia tekstejä, lukuleikkejä
- / Torstai: Kirjoittaminen. Harjoitellaan monimuotoisesti yhdessä. Ei aloiteta heti harjoituskirjaan.
- / Perjantai: edellisen kertaaminen eri tavoin ja toiminnallisesti. Esimerkiksi pistetyöskentely edellisistä on hyvä vaihtoehto. Mahdollista lapsille rikkaiden tekstien kuunteleminen.
 - Kaikkina päivinä annetaan läksyjä, paitsi perjantaina.
- / Mikä voi olla kaikille lapsille yhteistä?
- / Eriyttäminen jokaisella tunnilla
- / Miten innostan ja motivoin kaikki mukaan?
- / Lapsikeskeisyys
- / Leikin merkitys – toiminnallisuus – materiaalit
- / Kotitehtävien merkitys (toistot ja kertaaminen – ei uutta tai vaikeaa asiaa kotitehtäväksi)
- Yhteiseksi keskusteluun mm. mitä muuta hyvä huomioida tunnilla (esim. työtapoihin liittyvät tavoitteet)?
- Miten opetus muuttuu, kun oppiminen edistyy ja kaikki kirjaimet/kirjain-äännevastaavuudet on opeteltu?

Sadun ääneen lukeminen, tarinan kertominen

- Tukee:
 - / tekstitaidon ja lukutaidon kehitystä
 - / sanavaraston, kuullun ymmärtämisen, tarkkaavuuden ja ajattelun kehitystä
- Kielenkehityksen kannalta tärkeitä kertomuksien piirteitä:
 - / haastavat ja vaativat lasta pohtimaan kertomuksen ideaa
 - / merkityksien miettiminen
 - / sanavaraston laajeneminen
 - / yhteisöllinen prosessi
 - / oppilaan osallisuuden tukeminen (vrt. OPS, 2014)

Lukiessasi huomio:

- Opettajan omakohtainen suhde luettavaan tekstiin: Nauti itse!
- Ilmapiirin luominen: satunurkkaus, satutyyny, kuuntelurutiinit, valojen himmennys, vireystila, taustamusiikki (vrt. oman toiminnan ohjaamisen haasteet)
- Valitse kirja ryhmän mukaan: aihe, laajuus ja kertomuksen jakaminen lukukerroille.
- Luo viitekehys kertomuksen maailmaan jo ennen lukemista.
- Muista lukemista suuntaava sekä keskittymistä virittävä ja ylläpitävä kysymys tai tehtävä.
- Keskeisten outojen sanojen käsittely etukäteen, jotta ne eivät estä tarinan seuraamista.
- Luo yhteys tekstin ja kuulijoiden välille eli mahdollisuus eläytyä tekstin tapahtumiin.
- Aikaa kertomuksen käsittelyyn yhdessä: keskustelu, draama, nukketeatteri, kuvataide, jne.

Keinoja innostaa lapsia lukemaan

- Lue lapsille paljon ääneen ja keskustele luetusta.
- Lueta lapsia pareittain ja ryhmittäin.
- Pidä luokassa esillä erilaista ja monentasoista luettavaa.
- Huomioi lasten kiinnostuksenkohteet ja anna lasten itse valita.
- Pidä luokassa lukuhetkiä, jolloin kaikki lukevat (Voisiko olla lukujärjestyksessä merkittynä?).
- Jakakaa kirjakokemuksia.
- Kirjaesittelyt ja muut tuotokset esille.
- Pidä kirjavinkkaustilaisuuksia.
- Käsitelkää luettuja tekstejä monella tavalla.
- Tutustukaa kirjaston käyttöön.
- Tehkää omat lukutavoitteet.
- Pitäkää lukupuut ja lukutoukat luokassa seinillä.
- Suorittakaa lukudiplomeja.
- Käytä kirjoja virikkeenä muuhun toimintaan.
- Tehkää omia kirjoja.
- Kutsu kirjailija vieraaksi luokkaan.
- Yhdistä digi- ja mediakasvatus kirjallisuuden opetukseen.
- Käytä sähköisiä materiaaleja.
- Anna vanhemmille tietoa, kuinka innostaa lasta lukemaan.

Vanhempien rooli lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen prosessissa

- Kaikkea ei voi tehdä koulussa – perheet merkittävässä roolissa.
 - / Kiinnostus lapsen koulunkäyntiä kohtaan.
 - / Luku- ja kirjoitustehtävissä auttaminen.
 - Kerro omista käytänteistäsi! Moni vanhempi tai isovanhempi saattaa tukea lukemista ja kirjoittamista edelleen kirjainten nimien eikä äänteiden avulla.
 - / Kodin lukuympäristö vaikuttaa huomattavasti lapsen omaan toimintaan.
 - / Ovatko vanhemman lapselle asettamat tavoitteet realistiset / linjassa lapsen kehitystarpeiden kanssa?
- Ennen koulua, vanhemmat tyypillisesti tukevat lapsen lukutaidon kehitystä, jos lapsi osoittaa kiinnostusta kirjoitettua kieltä kohtaan. Koulun alettua tukea antavat enemmän niiden oppilaiden vanhemmat, joiden lapset eivät vielä lue tai lukutaito ei ala kehittyä odotusten mukaisesti.
 - / Huom! Vanhemmalla itsellään saattaa olla lukivaikeus ja välttelevä suhtautuminen lukemiseen ja kirjoittamiseen.

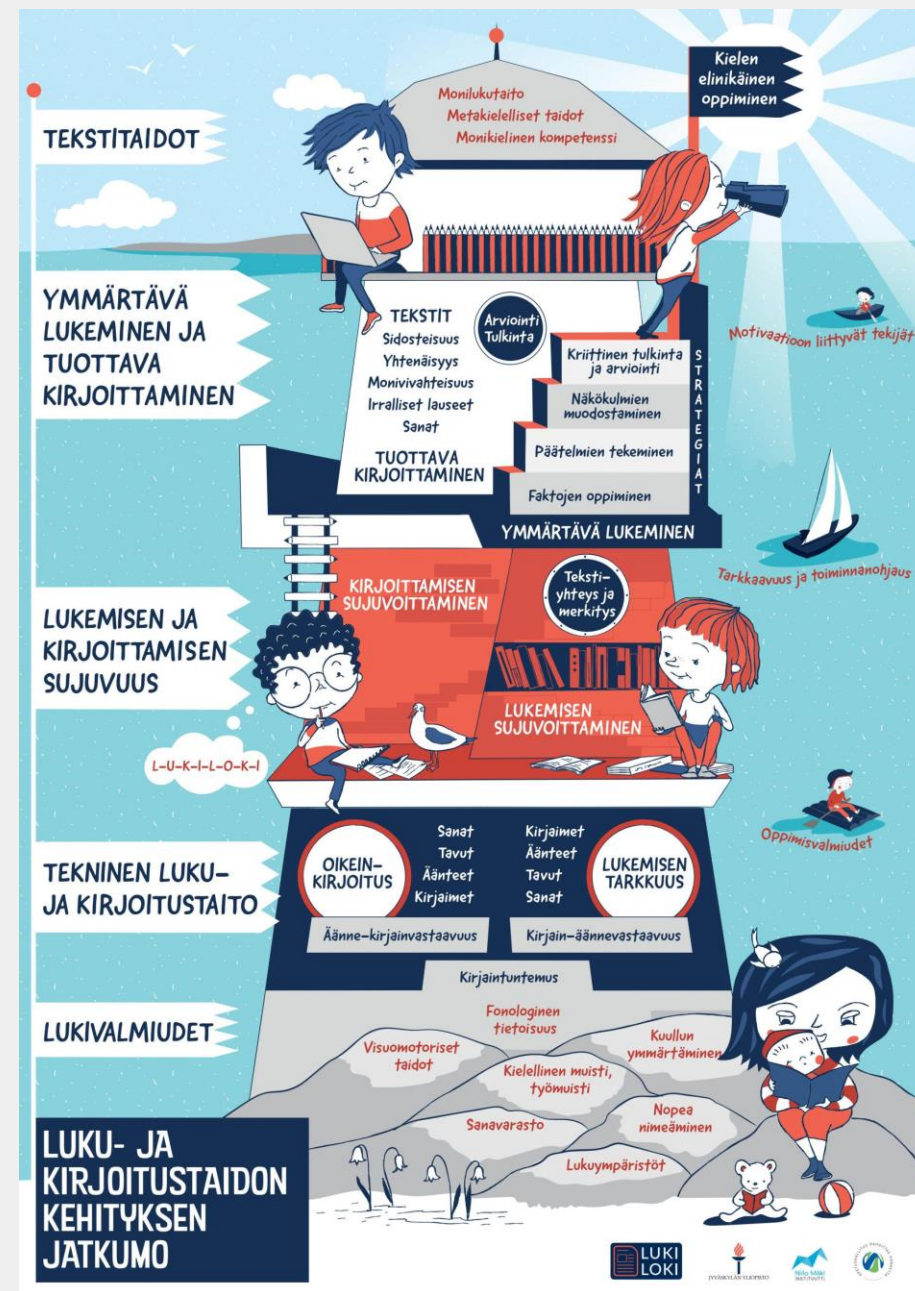

Yhteistyö lukemisen ja kirjoittamisen oppimisen ja opetuksen prosessissa – älä unohda sen merkitystä!

- Huoltajat
- Lapsen osallisuus tuessa
- Opettajien yhteistyö
- Siirtymä esiopetuksesta kouluun ja näiden ympäristöjen kasvatusalan asiantuntijat.
- Moniammatillinen ja monialainen (vrt. erityisopettaja, koulunkäynninohjaaja, koulupsykologi, terapeutit, jne.)

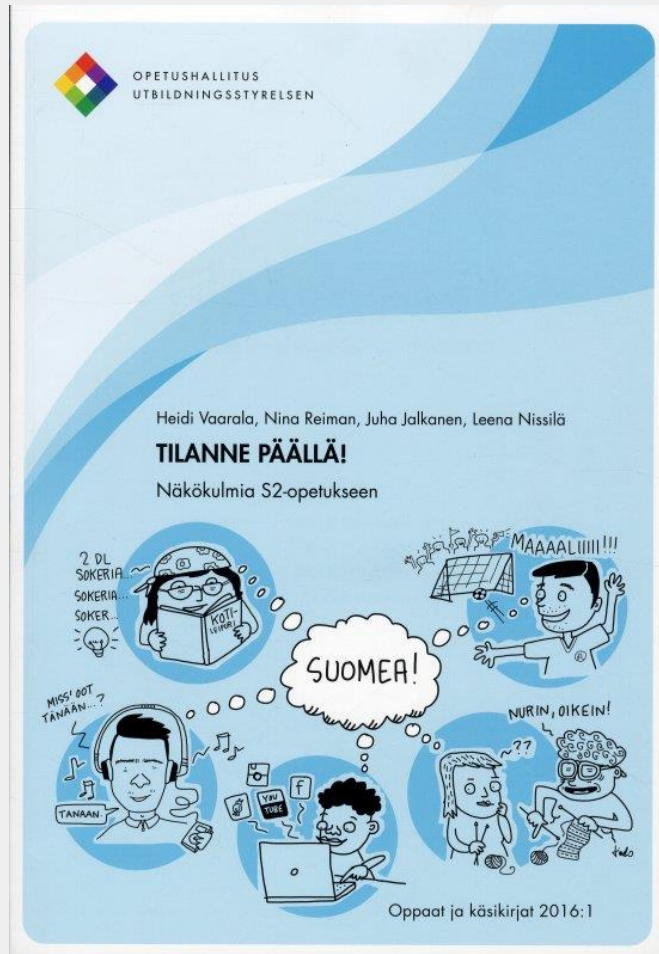

<https://www.oph.fi/fi/lukiloki-oivalluksia-luku-ja-kirjoitustaitojen-opettamiseen-ja-tukemiseen>

Näkökulmia S2-opetukseen

Miten kieltä opitaan? Mitä on tilanteinen kielitaito ja mitä se tarkoittaa S2-opetuksessa? Miten opetan ryhmiä, joissa on monikielisiä oppilaita?

- Kielitaidon tavoitteena ei enää pidetä kuvitteellista äidinkielen puhujan täydellistä taitoa, vaan kielitaito nähdään tilanteisena ja varioivana.
- Tavoitteena on kielitaito, jolla yksilö selviytyy ja voi toimia itselleen merkityksellisissä tilanteissa ja yhteisöissä.

Vuorovaikutustaidot

Eskelä-Haapanen, S., Hannula, M. & Lepola, M. 2015. Puhe pulppuamaan! Oppimista tukeva keskustelu, PS-kustannus, 97-98.

1. Miten oppilaat kuuntelevat toisiaan?

- Ohjaa oppilaita puhumaan yksi kerrallaan ja kuuntelemaan toinen toisiaan.

2. Millaisia keskusteluja ohjaavia ja johdattelevia kysymyksiä oppilaat tekevät?

- Ohjaa oppilaita tekemään tietokysymysten sijasta pohdintakysymyksiä. Anna mallia, miten keskustelua jatketaan toisen ajatuksesta.

3. Miten oppilaat auttavat toisiaan?

- Pyydä oppilaita kommentoimaan ja sanallistamaan toistensa ajatuksia. Esimerkiksi: *"Tarkoititko tätä? Ymmärsinkö oikein?"*

4. Miten oppilaat perustelevat ajatuksiaan ja kysymyksiään?

- Kysy oppilailtasi perusteluja eri tilanteissa, kun he kertovat ajatuksiaan ja mielipiteitään.

5. Miten oppilaat tutkivat eri vaihtoehtoja?

- Harjoitelkaa asioiden katsomista useasta eri näkökulmasta.

6. Miten oppilaat korjaavat omia ajatuksiaan?

- Kannusta oppilaitasi pohtimaan ajatuksiaan ääneen ja muistuta heitä, että ajatukset voivat ja saavat vaihtua ja muuttua keskustelun edetessä.

7. Millaisin keinoin oppilaat pysyvät keskustelunaiheessa tai palaavat asiaan, kun he joutuvat harhapoluille keskustelussa?

- Ohjaa oppilaita huomaamaan, millaisia keinoja sinä käytät, kun keskustelu menee sivuraiteille.

8. Miten oppilaat tutkivat erimielisyyksiä?

- Harjoitelkaa eri mieltä olemista ja omien ajatusten puolustamista.

9. Miten toisten oppilaiden mielipiteiden kunnioitus näkyy?

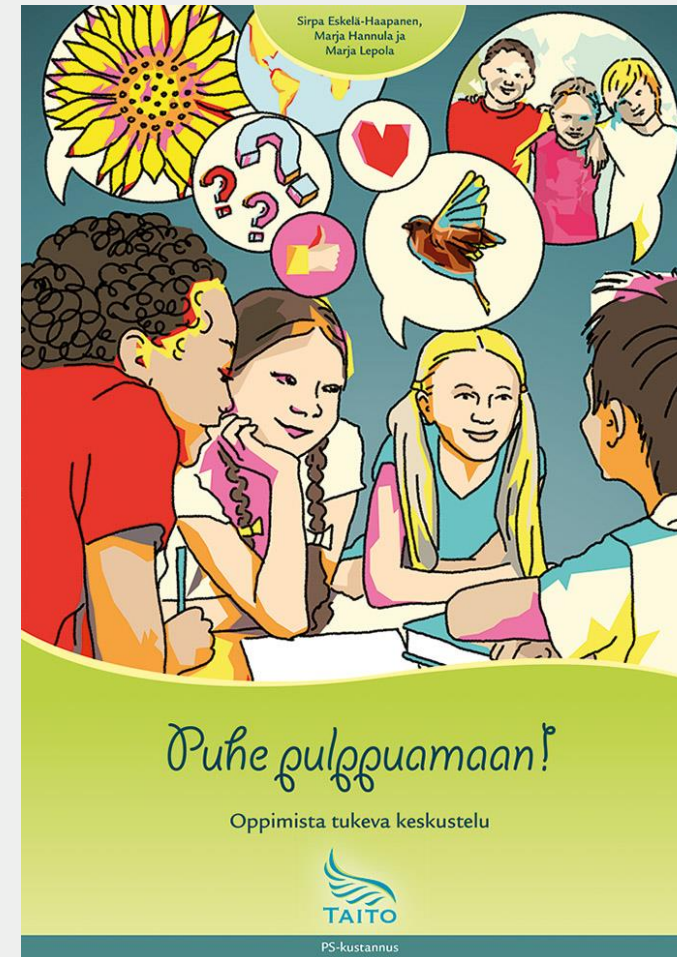
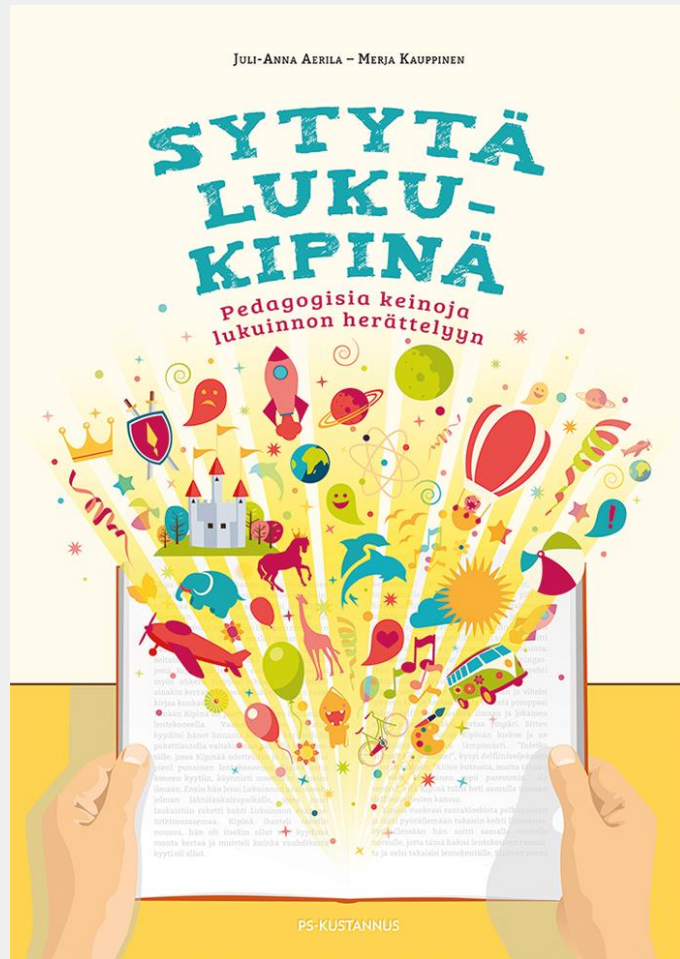
- Muistuta kaikkien oikeudesta omiin ajatuksiin.

10. Miten oppilaat suhtautuvat mielipiteisiinsä kohdistettuun kritiikkiin?

- Ohjaa oppilaita ilmaisemaan kritiikkiään ystävällisesti ja positiivisilla sanoilla. Muistuta oppilaita, että kritiikki kohdistuu ajatukseen eikä esittäjään.

Innosta lukemaan ja dialogiin!

- Aerila, J.-A. & Kauppinen, M. (2019). *Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn*. PS-kustannus.
- Alasuutari, M., Heiskanen, N., Rantala, A. & Vehkakoski, T. (2023). *Hyvä pedagoginen kirjaaminen – Oppimista tukeva dokumentointi käytännössä*. PS-kustannus.
- Eskelä-Haapanen, S. (2003). *Esikoulun äänne- ja sanatuokioista eväitä ekaluokan äidinkielen tunneille. Fonologisen tietoisuuden harjoiteohjelman avulla pehmeä lasku lukutaitoon*. Tampereen yliopisto.
- Eskelä-Haapanen, S., Hannula, M. & Lepola, M. (2015). *Puhe pulppuamaan! Oppimista tukeva keskustelu*. PS-kustannus.
- Eskelä-Haapanen, S., Lerkkanen, M.-K., Rasku-Puttonen, H. & Poikkeus, A.-M. (2017). Children's Beliefs Concerning School Transition. *Early Child Development and Care*, 187(9), 1446–1459. <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1177041>
- Heikkilä-Halttunen, P. & Ekebom, T. (2018). *Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen*. Atena.
- Lerkkanen, M.-K. (2006). *Lukemaan oppiminen ja opettaminen esi- ja alkuopetuksessa*. Sanoma Pro.
- OPS. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus.
- Pesu, L. (2017). Vanhempien ja opettajien lapsen taitoja koskevien uskomusten yhteydet lapsen oppijaminäkuvan kehitykseen. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin*, 27(3), 11–14.
- Sénéchal, M. & LeFevre, J. A., (2002). Parental involvement in the development of children's reading skill: a five-year longitudinal study. *Child Development*, 73(2), 445–60. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00417>
- Seymour, P. H, Aro, M. & Erskine, J. M. Foundation literacy acquisition in European orthographies. *British Journal of Psychology*, 94(2), 143-74. <https://doi.org/10.1348/000712603321661859>.
- Tornéus, M. (1991). *Löytöretki kieleen: lasten kielellisen tietoisuuden kehittyminen. Leikkejä ja harjoituksia*. VAPK-kustannus.